

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษามาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติในด้านกระบวนการบริหารโรงเรียน โดยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. นโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา
  - 1.1 กระทรวงศึกษาธิการ
  - 1.2 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
  - 1.3 มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา
2. การพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. นโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา

ไครเยอร์ (อ้างในสำนักปฏิรูปการศึกษา, 2540, หน้า 30) ให้ความหมายว่าการประกันคุณภาพ คือแผนงานและปฏิบัติการทั้งหลายที่เป็นระบบเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการให้การศึกษาจะสนองต่อคุณภาพที่กำหนด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2541, หน้า 4) ได้ให้ความหมายการประกันคุณภาพ คือ การให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าโรงเรียนเอกชนมีแนวทางจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจนและสอดคล้องกับหลักการ นโยบาย และจุดเน้นของแผนการศึกษาของรัฐ และโรงเรียนได้ปฏิบัติตามแนวดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้คุณภาพการศึกษาที่ดีของผู้เรียนแต่ละคนและทุกคน

สงบ ลักษณะ (2541, หน้า 2) ได้กล่าวว่าการประกันคุณภาพคือ การวางแผน และการปฏิบัติของหน่วยผลิตที่มุ่งผลิตสิ่งที่มีคุณภาพตรงกับความต้องการของผู้ใช้ผลิตและ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2540, หน้า 3) ได้จำกัดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพ การศึกษาร่วมเป็นมาตรการหนึ่งที่จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่าสถานศึกษาที่ได้รับการรับรอง มาตรฐานสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ผู้จบการศึกษามีคุณภาพตาม มาตรฐานที่กำหนดไว้ การประกันคุณภาพเป็นกระบวนการที่จะยกมาตรฐานโรงเรียนต่าง ๆ ที่ ยังไม่เข้า มาตรฐานผลักดันให้ได้มาตรฐาน โดยมุ่งเน้นการใช้ข้อมูลคุณภาพมาตรฐานของ โรงเรียนป้อนกลับมา เพื่อรายงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ร่วมกันสนับสนุนและพัฒนา โรงเรียนให้ได้ มาตรฐานที่กำหนดไว้

จากความหมายประเด็นดังกล่าว การประกันคุณภาพการศึกษาจึงเป็นประเด็น พื้นฐานที่จะช่วยเสริมให้มองเห็นภาพของนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างเป็น รูปธรรมมากขึ้น และอาจนำไปสู่การประยุกต์หลักการและระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ให้เกิดผลอย่าง แท้จริง กษมา วรวรรณ ณ อยุรยา (สปช., 2541, 15) ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สปช.) ว่าจะไม่ปล่อยให้อนาคตของเด็กเป็นเรื่องของดวง ของโชคชะตา ที่จะขึ้นอยู่กับครู ผู้บริหาร หรือโรงเรียนที่เข้าเรียนแต่ต้องช่วยกันคิด ช่วยกันผลักดัน ระบบประกันคุณภาพ ให้เกิดขึ้นใน งานประถมศึกษาให้ได้ เพื่อให้มั่นใจได้ว่าการจัดการศึกษาจะบรรลุจุดหมายสำคัญ คือ เด็ก ได้รับการพัฒนาที่สมดุลทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาอย่างน้อยในระดับพื้นฐาน ที่เด็กไทยทุกคนพึงได้รับ และมีโอกาสพัฒนาไปจนเต็มตามศักยภาพของแต่ละคน

1.1 การประกันคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดการให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนา การศึกษาไทยให้มีมาตรฐานเป็นเลิศ จึงได้กำหนดหลักการสำคัญของการประกันคุณภาพ การศึกษา (สปช., 2541, หน้า 2) ไว้ 3 ข้อคือ

1. รัฐกระจายอำนาจในการกำหนดนโยบายการบริหารงานวิชาการงบประมาณ บุคลากรและทรัพยากรให้จังหวัด และสถานศึกษาทุกระดับทุกประเภท

2. รัฐสนับสนุนให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน องค์การปกครองท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา

3. โรงเรียนต้องแสดงภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ ต่อ

3.1 นักเรียนและผู้ปกครอง

3.2 มาตรฐานที่กำหนด

3.3 ผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา

และยังกำหนดกระบวนการดำเนินงานที่เป็นกลไกสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาประกอบด้วย 3 ประการ คือ

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวทางปฏิบัติที่นำการศึกษาเข้าสู่คุณภาพประกอบด้วย

1.1 การกำหนดมาตรฐาน ด้านผลผลิต ปัจจัยและกระบวนการ

1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน หมายถึง การพัฒนาปัจจัยทางการศึกษาต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษาศึกษานิเทศก์ และการสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2. การตรวจสอบและการแทรกแซงคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการดำเนินงานเพื่อการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย

2.1 การประเมินความก้าวหน้าของโรงเรียน และจัดทำรายงานของโรงเรียนต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีลักษณะเป็นการติดตามและตรวจสอบของโรงเรียน

2.2 การติดตาม และตรวจสอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.3 มาตรการปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. การประเมินคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด ประกอบด้วย

3.1 การทบทวนคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

3.2 การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน

3.3 การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวม หรือการประเมินคุณภาพการศึกษา

1.2 การประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

สปช. โดยเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดนโยบาย มาตรการ เป้าหมายไว้ในเอกสารการประกันคุณภาพการศึกษา (สปช., 2541, หน้า 4 – 5) เพื่อให้จังหวัด อำเภอ และโรงเรียน ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติดังนี้

นโยบาย

1. จัดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ทุกโรงเรียนมีมาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่เท่าเทียมกัน

2. ส่งเสริมให้มีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ใน กระบวนการประกันคุณภาพเพื่อสร้างจิตสำนึกในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษาร่วมกัน

3. สร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างเสรีภาพในการดำเนินการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของส่วนภูมิภาค กับกรอบการดำเนินงานที่ส่วนกลางกำหนด

4. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของ สปช. อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เป้าหมาย

1. ในปีการศึกษา 2541 บุคลากรทุกระดับมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา และสามารถดำเนินการตามนโยบายได้

2. ในปีการศึกษา 2542 ทุกโรงเรียนมีกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา

3. โรงเรียนที่ได้คุณภาพตามกรอบมาตรฐานของ สปช. ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 8 และ ที่ 9 ให้เป็นเป้าหมายของอำเภอ จังหวัดเป็นผู้กำหนด

การพัฒนามาตรฐานการศึกษา

เครื่องชี้วัดคุณภาพได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงโดยลำดับตามสถานการณ์ที่ปรับเปลี่ยนไป การรับรองมาตรฐานที่ดีเกณฑ์มาตรฐานก็ตามคือ เครื่องชี้วัดคุณภาพการศึกษามาตรฐาน การศึกษาเป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพที่ใช้อยู่ในปัจจุบันและเป็นหนึ่งในกระบวนการประกันคุณภาพที่กำลังได้รับการพัฒนาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อเป็นเครื่องประกันว่าแม้ปริมาณทรัพยากรที่รับผิดชอบจะเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม แต่ระดับคุณภาพจะต้องยังคงเป็นมาตรฐานเดียวกันอยู่เสมอ กรมวิชาการ (2541, หน้า 2) ได้เสนอแนะรูปแบบการพัฒนาคุณภาพ ซึ่งเป็นต้นแบบในการกำหนดมาตรฐานได้ดังนี้

1. รูปแบบที่เน้นจุดหมาย
2. รูปแบบที่เน้นปัจจัย
3. รูปแบบที่เน้นกระบวนการ
4. รูปแบบที่เน้นความพึงพอใจ
5. รูปแบบที่เน้นชุมชน
6. รูปแบบที่สนใจการไม่มีประสิทธิภาพของโรงเรียน
7. รูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้
8. รูปแบบการบริหารคุณภาพแบบองค์รวม

การนำมาตรฐานไปประเมินโรงเรียน โดยทั่วไปการกำหนดมาตรฐานโรงเรียนจะมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญอยู่ 3 ประการ ต่อไปนี้

1. เพื่อให้โรงเรียนใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานตามภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับใช้เป็นแนวทางในการบริหารการดำเนินงานและการประเมินผล
3. เพื่อเป็นเครื่องมือในการควบคุมคุณภาพตามขั้นตอนของการดำเนินงานเรื่องพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษา

ดังนั้น การประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนตามมาตรฐาน และตัวบ่งชี้ต่าง ๆ ว่าโรงเรียนปฏิบัติได้ถึงคุณภาพระดับใด ซึ่งอาจจะทำได้ทั้งบุคคลภายในโรงเรียนและโดยบุคคลภายนอกจากหน่วยงานบังคับบัญชาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยทั่วไปการประเมินมาตรฐาน โรงเรียนจะกระทำการประเมินก่อนดำเนินการระหว่างดำเนินการและหลังดำเนินการ

1.3 มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา

มาตรฐานโรงเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในการประกันคุณภาพซึ่งย่อมเป็นเหตุและปัจจัยที่ส่งผลต่อการประกันด้านอื่น ๆ ตามไปด้วย มาตรฐานสามารถแสดงให้เห็นได้ทั้งในเชิงปัจจัย กระบวนการ และผลผลิตที่ผู้บริหารและครูต้องยึดเป็นเป้าหมายในการดำเนินงานเพื่อพัฒนานักเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด มาตรฐานโรงเรียน พ.ศ. 2541 ของโรงเรียนสังกัด สปช. มีขั้นตอนการพัฒนาร่วมกันระหว่างผู้รับผิดชอบ ผู้ทรงวุฒิ และผู้ปฏิบัติต่อเนื่อง

กันมาหลายขั้นตอน ซึ่งได้ศึกษาหาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยในและต่างประเทศ ประมวลขอความคิดเห็นจากข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ปฏิบัติโดยตรง มีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลเพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการร่างมาตรฐานอันประกอบด้วยองค์ประกอบ และรายละเอียด ตัวบ่งชี้ และระดับคุณภาพ รวมทั้งวิเคราะห์ภารกิจและขอบข่ายงานการจัดการศึกษาของโรงเรียน ดังนั้นโครงสร้างมาตรฐานซึ่งประกอบด้วยมาตรฐาน 3 กลุ่มคือ มาตรฐานคุณภาพนักเรียน มาตรฐานการเรียนการสอน และมาตรฐานการบริหาร แต่ละมาตรฐานประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ตัวแปรที่บอกสภาพหรือคุณสมบัติในแต่ละมาตรฐาน แต่ละตัวบ่งชี้ได้กำหนดระดับคุณภาพที่แสดงพัฒนาการหรือความน่าพึงพอใจ 3 ระดับ โดย

ระดับ 1	คือ	คุณภาพที่มีผลน่าพอใจขั้นต่ำ
ระดับ 2	คือ	คุณภาพที่มีผลน่าพอใจค่อนข้างสูง
ระดับ 3	คือ	คุณภาพที่มีผลน่าพอใจสูง

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง ได้กำหนดกรอบมาตรฐานและตัวบ่งชี้ทั้งสามกลุ่ม มีดังนี้

มาตรฐานคุณภาพนักเรียน มี 9 มาตรฐาน และ 20 ตัวบ่งชี้
 มาตรฐานการเรียนการสอน มี 10 มาตรฐาน และ 10 ตัวบ่งชี้
 มาตรฐานการบริหาร มี 5 มาตรฐาน และ 15 ตัวบ่งชี้

รายการมาตรฐานและตัวบ่งชี้ด้านคุณภาพนักเรียน

มาตรฐานที่ 1	นักเรียนมีความรู้พื้นฐานตามระดับการศึกษา
	ตัวบ่งชี้ที่ 1 ความรู้พื้นฐานตามหลักสูตรแต่ละระดับการศึกษา
มาตรฐานที่ 2	นักเรียนมีความสามารถในการใช้ภาษาและความสามารถทางคณิตศาสตร์
	ตัวบ่งชี้ที่ 1 ความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร
	ตัวบ่งชี้ที่ 2 ความสามารถทางคณิตศาสตร์
มาตรฐานที่ 3	นักเรียนมีความสามารถในการคิดและแก้ปัญหา
	ตัวบ่งชี้ที่ 1 ความสามารถในการคิดและแก้ปัญหา

- มาตรฐานที่ 4 นักเรียนมีความสามารถในการแสวงหาความรู้และมีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน
- ตัวบ่งชี้ที่ 1 ความสามารถในการแสวงหาความรู้
- ตัวบ่งชี้ที่ 2 นิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน
- มาตรฐานที่ 5 นักเรียนมีความสามารถในการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวัน/งานอาชีพ และสามารถใช้เทคโนโลยีในการดำรงชีวิต
- ตัวบ่งชี้ที่ 1 ความสามารถในการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวัน/งานอาชีพ
- ตัวบ่งชี้ที่ 2 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการดำรงชีวิต
- มาตรฐานที่ 6 นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ตามวิถีประชาธิปไตย
- ตัวบ่งชี้ที่ 1 การเคารพสิทธิส่วนบุคคล ส่วนรวมและกฎระเบียบของสังคม
- ตัวบ่งชี้ที่ 2 ความร่วมมือ ร่วมใจประสานประโยชน์เพื่อส่วนรวม
- ตัวบ่งชี้ที่ 3 การใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาร่วมกัน
- มาตรฐานที่ 7 นักเรียนมีสุขภาพสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์
- ตัวบ่งชี้ที่ 1 การมีน้ำหนัก ส่วนสูง และสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์มาตรฐานเด็กไทย
- ตัวบ่งชี้ที่ 2 การมีสุขนิสัยในการรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย
- ตัวบ่งชี้ที่ 3 การมีสุขภาพจิตดี
- มาตรฐานที่ 8 นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข
- ตัวบ่งชี้ที่ 1 ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขรู้จักแบ่งปันช่วยเหลือและตอบแทนคุณ
- ตัวบ่งชี้ที่ 2 ความซื่อตรงต่อหน้าที่และความถูกต้อง

	ตัวบ่งชี้ที่ 3	การใช้สิ่งของและทรัพย์สินอย่างประหยัดและคุ้มค่า
	ตัวบ่งชี้ที่ 4	การปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบด้วยความมุ่งมั่นรอบคอบ และถูกต้อง
มาตรฐานที่ 9		นักเรียนเห็นคุณค่า อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม และภูมิใจในความเป็นไทย
	ตัวบ่งชี้ที่ 1	การเห็นคุณค่า อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรม
	ตัวบ่งชี้ที่ 2	ความภูมิใจในความเป็นไทย
รายการมาตรฐานและตัวบ่งชี้ด้านการเรียนการสอน		
มาตรฐานที่ 1	ตัวบ่งชี้	วางแผนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรความต้องการของนักเรียนและท้องถิ่น
มาตรฐานที่ 2	ตัวบ่งชี้	จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ฝึกคิดปฏิบัติจริง ประเมิน และปรับปรุงตนเอง
มาตรฐานที่ 3	ตัวบ่งชี้	จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
มาตรฐานที่ 4	ตัวบ่งชี้	จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนเรียนรู้และทำงานร่วมกันโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม
มาตรฐานที่ 5	ตัวบ่งชี้	จัดการเรียนการสอนเชื่อมโยงกับสภาพชุมชน ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
มาตรฐานที่ 6	ตัวบ่งชี้	ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่ดีและฝึกฝนตนเองจนเป็นนิสัย

มาตรฐานที่ 7

ตัวบ่งชี้ จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนการสอน
ส่งเสริมให้นักเรียนรู้อย่างมีความสุข และ
ประสบความสำเร็จ

มาตรฐานที่ 8

ตัวบ่งชี้ จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้
ความสามารถ และความถนัดได้ตามศักยภาพ
โดยเสริมจุดเด่นและแก้ไขจุดด้อยนักเรียน
เป็นรายบุคคล

มาตรฐานที่ 9

ตัวบ่งชี้ จัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่ออย่างหลากหลาย
ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน

มาตรฐานที่ 10

ตัวบ่งชี้ ประเมินนักเรียนครบทุกด้านอย่างต่อเนื่องด้วย
เครื่องมือที่เหมาะสม

รายการมาตรฐานและตัวบ่งชี้ด้านการบริหาร

มาตรฐานที่ 1 โรงเรียนใช้แผนเป็นเครื่องมือในการบริหารงาน
อย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวบ่งชี้ที่ 1 จัดระบบข้อมูลสารสนเทศได้ครบถ้วน ถูกต้อง
ตรงกับความต้องการและทันต่อการใช้งาน

ตัวบ่งชี้ที่ 2 แผนของโรงเรียนเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน
สอดคล้องกับสภาพโรงเรียนเป้าหมายชัดเจนและ
มุ่งเน้นคุณภาพนักเรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 3 จัดระบบงานชัดเจน คล่องตัวในการปฏิบัติงาน
มอบหมายงานตรงตามความรู้ความสามารถ
ส่งเสริมบุคลากรให้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

ตัวบ่งชี้ที่ 4 ควบคุม กำกับ ติดตาม และนิเทศให้
การดำเนินงานบรรลุตามแผน

- มาตรฐานที่ 2 โรงเรียนสนับสนุนให้บุคลากรเกิดความมุ่งมั่นในการพัฒนา
- ตัวบ่งชี้ที่ 1 ส่งเสริมพัฒนาบุคลากรให้สามารถพัฒนาตนเอง และพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง
- ตัวบ่งชี้ที่ 2 จัดสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกและ ประโยชน์ตอบแทนในการปฏิบัติงานได้อย่าง เหมาะสม เป็นธรรม
- มาตรฐานที่ 3 โรงเรียนจัดกิจกรรมหลากหลายเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน
- ตัวบ่งชี้ที่ 1 จัดกิจกรรมทางวิชาการ บริการแนะแนว บริการ สุขภาพอนามัยโภชนาการและกิจกรรมช่วยเหลือ นักเรียนอย่างทั่วถึงและเหมาะสม
- ตัวบ่งชี้ที่ 2 จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- ตัวบ่งชี้ที่ 3 จัดแหล่งความรู้ สื่อ และเทคโนโลยีที่เอื้อต่อ การเรียนการสอน
- ตัวบ่งชี้ที่ 4 จัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้มีบรรยากาศ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้
- ตัวบ่งชี้ที่ 5 จัดกิจกรรมสนับสนุนการเรียนการสอนประสบผล สำเร็จเป็นแบบอย่างได้
- มาตรฐานที่ 4 โรงเรียนประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อพัฒนาโรงเรียน
- ตัวบ่งชี้ที่ 1 ดำเนินการเพื่อประสานความร่วมมือกับกรรมการ โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานอื่นในการพัฒนา โรงเรียน
- ตัวบ่งชี้ที่ 2 จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของ โรงเรียนได้รวดเร็วทันเหตุการณ์และต่อเนื่อง
- มาตรฐานที่ 5 โรงเรียนประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ
- ตัวบ่งชี้ที่ 1 ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องโดยใช้ วิธีการที่หลากหลายและทุกฝ่ายมีส่วนร่วม
- ตัวบ่งชี้ที่ 2 นำผลการประเมินไปใช้ניתนและการพัฒนางาน อยู่เสมอ

2. การพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา

สมศักดิ์ สินธุระเวช (2542, หน้า 12-13) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน เพื่อสร้างความมั่นใจในคุณภาพของการจัดการศึกษา โรงเรียนจะต้องแสดงภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ (Accountability) ต่อนักเรียน และผู้ปกครองนั่นคือ ผลผลิต (นักเรียน) ต้องตอบสนองต่อลูกค้าและเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด ในด้านผู้ปกครองต้องเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชน ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบ ร่วมตัดสินใจในรูปของคณะกรรมการโรงเรียน โรงเรียนต้องแสดงภาระหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบต่อมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งรวมทั้งมาตรฐานด้านผลผลิต ด้านปัจจัย และด้านกระบวนการ ในด้านผลผลิตโรงเรียนจะต้องกำหนดมาตรฐานโดยคณะกรรมการโรงเรียน เมื่อได้มีการจัดการศึกษาจนนักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่ตั้งไว้ก็จะมีกำหนดมาตรฐานให้สูงขึ้น และดำเนินการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง มาตรฐานด้านผลผลิตจะถูกยกระดับให้สูงขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงมาตรฐานระดับจังหวัด และมาตรฐานระดับชาตินอกจากนี้ทางโรงเรียนจะต้องแสดงภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่อผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา (Authorities) กล่าวคือ มีการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้สอดคล้องกับนโยบายและนำไปปฏิบัติจนเกิดเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน

คุณภาพที่โรงเรียนต้องให้ความสำคัญคือ คุณภาพของผลผลิต แต่การที่จะได้มาซึ่งคุณภาพของผลผลิตที่ลูกค้าพอใจนั้น จะต้องมาจากคุณภาพของกระบวนการ (Process Quality) และคุณภาพของบุคลากร (Human Quality) กระบวนการที่มีคุณภาพและคนที่มีคุณภาพเท่านั้นจึงจะสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพได้ และกระบวนการที่มีคุณภาพจะต้องเป็นกระบวนการที่ครบวงจร คุณภาพของคนต้องได้รับการฝึกอบรม เพื่อทำงานอย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพ รู้ถึงวิธีทำงานที่ถูกต้อง และจะต้องพัฒนาคุณภาพของคนในลักษณะที่สร้างบรรยากาศของการรักการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในองค์กร ซึ่งจะทำให้มีการปรับปรุงงานและพัฒนาเทคโนโลยีได้ด้วยตนเองมีมูลค่าเพิ่มอยู่ในตัว

ระดับการประกันคุณภาพการศึกษา

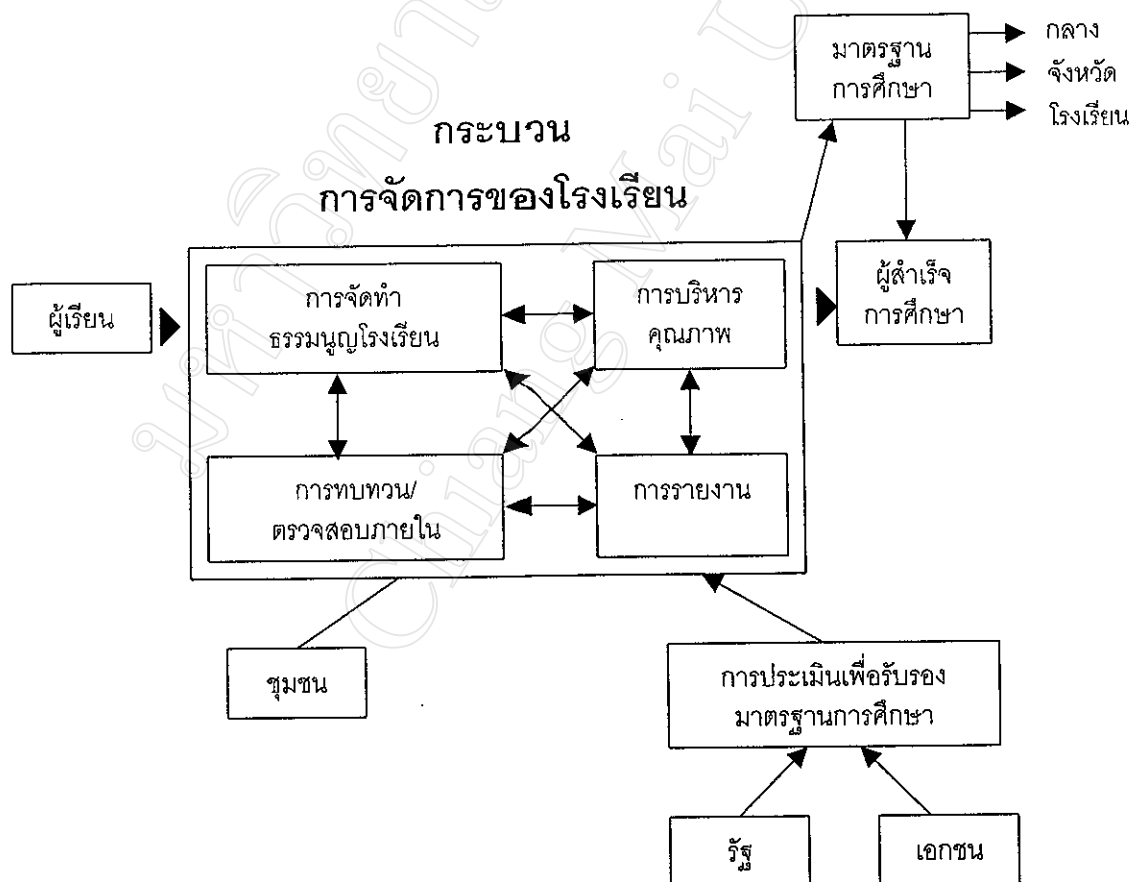
แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน จำแนกได้ 2 ระดับ คือ

1. ระดับ (Accountability) นั้นหมายถึง โรงเรียนมีระบบบริหารคุณภาพ (Quality Management) ที่สร้างความมั่นใจ ฟังพอใจต่อผู้ปกครอง ชุมชน ลูกค้า ว่าผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ในระดับนี้ผู้ปกครองและชุมชนจะเป็นผู้ยอมรับในคุณภาพ

ของผู้จบการศึกษา โดยผู้ปกครองและชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องในรูปคณะกรรมการโรงเรียน ดังนั้นโรงเรียนจะต้องเปิดโอกาสให้คณะกรรมการโรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน (ธรรมนูญโรงเรียน) ร่วมรับผิดชอบและร่วมตัดสินใจ

2. ระดับ Accreditation นั้นหมายถึง โรงเรียนมีระบบการบริหารคุณภาพ (Quality Management) ที่สร้างความมั่นใจ ฟังพอใจต่อผู้ปกครอง ชุมชน สังคม ลูกค้ำ ว่าผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดโดยมีองค์กรภายนอกเป็นผู้รับรองมาตรฐานการศึกษา

แผนภูมิที่ 2 กรอบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

บทบาทของโรงเรียน

ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน โรงเรียนจะเป็นผู้ดำเนินการโดยประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา และโรงเรียนจะต้องดำเนินการตามภาระงานดังต่อไปนี้

การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality Control)

1. การกำหนดมาตรฐาน

1.1 จัดทำมาตรฐานการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นจากมาตรฐานกลาง โดยคณะกรรมการโรงเรียนซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และประชาชน

1.2 จัดทำข้อมูลพื้นฐานด้านปัจจัย กระบวนการ และผลผลิตของโรงเรียน

2. การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา

2.1 พัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และพัฒนา กระตุ้นจูงใจให้ผู้ร่วมงานรู้จักและรักการเรียนรู้อยู่เสมอ เน้นให้บุคลากรในองค์กรมีความคิดริเริ่มเพื่อการสร้างสรรค์ ปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น

2.2 มีการสร้างจิตสำนึกของผู้ร่วมงานให้เห็นว่าการปรับปรุงคุณภาพจะต้องปรับปรุงอยู่ตลอดเวลาและเป็นหน้าที่ของทุกคน

2.3 เป็นสมาชิกชมรมทางวิชาการของจังหวัด และเป็นเครือข่ายศูนย์วิทยบริการ

2.4 จัดทำธรรมนูญโรงเรียน (School Charter)

2.5 พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและสื่อการเรียนการสอน

2.6 ดำเนินการบริหารคุณภาพ โดยมุ่งเน้นผลผลิต (นักเรียน) ที่ตอบสนอง

ความต้องการของลูกค้า

2.7 พัฒนาระบบสารสนเทศของโรงเรียน

2.8 ระดมความร่วมมือจากชุมชนและเอกชน

การตรวจสอบคุณภาพหรือการทบทวนคุณภาพภายใน (Internal Audit or Internal School Review)

1. โรงเรียนต้องดำเนินการทบทวนคุณภาพในด้านคุณภาพโรงเรียนและคุณภาพการสอนทุกปี

2. นำผลการทบทวนมาดำเนินการพัฒนา และปรับปรุงให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

การประเมินคุณภาพการศึกษา

โรงเรียนควรกำหนดให้มีการประเมินความก้าวหน้า และประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการของโรงเรียนในทุก ๆ แผนงาน แล้วนำมาพัฒนาปรับปรุง

นอกจากนี้ สมศักดิ์ สินธุระเวช (2541, หน้า 8) ยังให้ตัวอย่างสารสนเทศที่จำเป็นต่อการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานคุณภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับมาตรฐานด้านกระบวนการ (Process) 7 มาตรฐานด้วยกันคือ

มาตรฐานที่ 1	มีรายการบริหารและการจัดการอย่างมีระบบ
มาตรฐานที่ 2	มีการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรชั้น พื้นฐานและความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น
มาตรฐานที่ 3	มีการจัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบและมี ประสิทธิภาพ
มาตรฐานที่ 4	มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียน เป็นศูนย์กลาง
มาตรฐานที่ 5	มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริม สุขภาพ อนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน
มาตรฐานที่ 6	มีการพัฒนาครูและบุคลากรอื่นให้มีความรู้ ความ สามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้สามารถ ปฏิบัติงานในหน้าที่ได้เต็มศักยภาพ
มาตรฐานที่ 7	ส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือระหว่าง โรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร ภาครัฐและเอกชน ในการจัดและพัฒนาการศึกษา

ในปีการศึกษา 2543 โรงเรียนประถมศึกษาทุกโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจะต้องพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา โดยคณะกรรมการระดับต่าง ๆ จะทำการประเมินมาตรฐานตามนโยบายประกันคุณภาพการศึกษาซึ่งจะทำให้โรงเรียนได้รับทราบว่ามาตรฐานแต่ละด้านมีค่าของคุณภาพมากน้อยแค่ไหนและจะเห็นความแตกต่างระหว่างโรงเรียนที่ดำเนินการประกันคุณภาพ และไม่ประกันคุณภาพ ดังจะเห็นจากการเปรียบเทียบโรงเรียนที่มีระบบประกันคุณภาพกับโรงเรียนที่ไม่มีระบบประกันคุณภาพของสทบ. ลักษณะ (2541, หน้า 2-3) ว่ามีความแตกต่างกันดังนี้

ตารางที่ 1 ความแตกต่างระหว่างระบบประกันคุณภาพกับไม่มีระบบประกันคุณภาพ

ประกันคุณภาพ	ไม่ประกันคุณภาพ
1. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกด้านสูง ได้มาตรฐานสม่ำเสมอ	1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แน่นอน สูงต่ำ ผันแปรตามปัจจัยต่าง ๆ
2. นักเรียนทุกคนได้มาตรฐาน-สม่ำเสมอ	2. นักเรียนบางคนได้มาตรฐานในบางด้าน ผันแปรไม่แน่นอน
3. นักเรียนและผู้ปกครองรู้ล่วงหน้าว่าจะได้รับผลอะไรจากการเรียนในสถานศึกษา และเป็นผลที่ตรงกับความต้องการ	3. ไม่รู้ล่วงหน้าชัดเจน แต่คาดการณ์ได้จากลักษณะของโรงเรียน และจากศิษย์เก่า ที่ไปศึกษาต่อหรือทำงาน
4. ผู้ปกครอง ชุมชน ครู หน่วยจัดการศึกษาในท้องถิ่นมีส่วนร่วมกำหนดมาตรฐาน คุณภาพที่ผสมกลมกลืนระหว่างมาตรฐานสากล มาตรฐานชาติ และมาตรฐานท้องถิ่น	4. ครูสอนตามหนังสือมากกว่าการคิดถึง มาตรฐานคุณภาพ
5. ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้นำการจัดการเพื่อควบคุมคุณภาพการศึกษา โดยเน้นกำลังกับครู คณะกรรมการโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน วางแผนการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้บังเกิดผลที่นักเรียนตามมาตรฐาน มีการตรวจสอบยอมรับในแผนดำเนินงานของโรงเรียน	5. ส่วนใหญ่เป็นความสามารถเฉพาะตัวของ ผู้บริหาร และครูบางคนที่จะจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพบ้าง มักไม่สามารถแสดงแผนการบริหารการจัดการและแผนการจัดการเรียนการสอนที่ได้มาตรฐานครบถ้วนทั่วถึง ชุมชนไม่มีส่วนร่วมทั้งการวางแผน และการตรวจสอบเห็นชอบกับแผน
6. ครูได้รับการพัฒนาและจูงใจให้วางแผนจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นกระบวนการปฏิบัติเพื่อให้นำไปสู่การบรรลุมาตรฐานคุณภาพการเรียนรู้อย่างครบถ้วน ให้ผู้เรียนทุกคนเรียนเต็มศักยภาพ ผู้บริหารและคณะกรรมการโรงเรียนติดตามตรวจสอบการเรียนการสอนและช่วยให้มีคุณภาพอย่างเป็นระเบียบระบบ	6. ผู้บริหารและครูไม่สนใจการวางแผนการสอนมักสอนโดยยึดเนื้อหาและหนังสือเรียนครูเป็นศูนย์กลาง ครูบางส่วนมีความสามารถเฉพาะตัวช่วยผู้เรียนบางส่วนที่มีความพร้อมมากให้บรรลุมาตรฐานคุณภาพการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบไม่ชัดเจน ผู้เรียนแต่ละบุคคลไม่ได้รับการส่งเสริมให้เรียนรู้เต็มศักยภาพ ไม่มั่นใจว่าผู้เรียนทุกคนจะบรรลุมาตรฐานคุณภาพ

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประกันคุณภาพ	ไม่ประกันคุณภาพ
7. มีระบบการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง มุ่งตรงต่อการบรรลุมาตรฐานคุณภาพและบันทึกผลแฟ้มผลงานที่ผู้บริหารและครูตรวจสอบผลการเรียนและบันทึกผล นำผลมาใช้ในการพัฒนาและรายงานสู่ชุมชน สม่่าเสมอว่าจัดการเรียนการสอน ทำให้บังเกิดผลตามเป้าหมายคุณภาพการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ล่วงหน้าได้ดีเพียงใด	7. มีการวัดผลประเมินผลตามระเบียบ ไม่ได้มุ่งตรงต่อมาตรฐานคุณภาพที่กำหนดไว้ไม่มี การเอาใจใส่กำกับพิจารณาผลการเรียนรู้ของผู้เรียน มักปล่อยปละละเลยในคุณภาพ การเรียนการสอน เมื่อประเมินปลายภาค เรียนจึงไม่เห็นผลสำเร็จในคุณภาพการเรียนรู้ตามมาตรฐานที่ต้องการได้ทั่วถึงผู้เรียนทุกคน
8. มีระบบการตรวจสอบจากภายนอก เช่น คณะกรรมการโรงเรียน หรือหน่วยงานในอำเภอ จังหวัด เพื่อกำกับการวางแผนการจัดการเรียนการสอน การปฏิบัติของครู และผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ใช้เป็นฐานของการพัฒนา และให้รางวัลหรือลงโทษ	8. ไม่มีระบบตรวจสอบอย่างมีระเบียบระบบจากภายนอก โรงเรียนจึงปล่อยปละละเลยให้จัดการศึกษาอย่างไม่มีคุณภาพก็ได้

ที่มา : สบป. ลักษณะ. (2541. หน้า 2-3)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีข้อค้นพบจากการวิจัย และการศึกษาค้นคว้ามีสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้อย่างยิ่ง ได้แก่

สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ (2542) ได้วิจัย เรื่อง แนวทางการส่งต่อนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในศตวรรษหน้าสรุปได้ว่า แนวโน้มการบริหารจัดการที่จะเกิดขึ้นในปี 2550 กระทรวงศึกษาธิการจะไม่มีบทบาทหลักในการจัดบริการทางการศึกษา แต่จะมีบทบาทหลักในการส่งเสริมทางวิชาการ สำหรับแนวโน้มด้านการส่งต่อนโยบายนั้นจะมุ่งต่อนโยบายด้วยรูปแบบผสมผสานทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีองค์กรเครือข่ายการส่งต่อนโยบายที่เชื่อมโยงระหว่างกันจะใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ที่หลากหลาย และจะนำเทคโนโลยีสื่อสารมาใช้ ทั้งนี้ยังมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการส่งต่อนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการประกอบด้วยกระบวนการติดต่อสื่อสาร และสภาพแวดล้อมของกระบวนการติดต่อสื่อสาร

ส่วนกองวิจัยการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อคุณภาพผลผลิตทางการศึกษาได้แก่

1. สมรรถภาพในการแก้ปัญหาของครู เกี่ยวกับการเรียนการสอน
2. ความถี่ของกิจกรรมที่ครูติดตามผลการเรียนของนักเรียน
3. จำนวนครั้งต่อปีที่ผู้บริหารได้ดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน
4. สัดส่วนครูที่มีวุฒิปริญญาตรีในอัตราสูง

ทางด้านกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2539) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการประเมินโรงเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา ปีการศึกษา 2538 พบว่าผล การวิเคราะห์กิจกรรมตามภาระงานที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน โดยมีลำดับตามความสำคัญดังนี้

1. การปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอน
2. การปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร
3. การปรับปรุงสภาพแวดล้อมของโรงเรียน
4. การปรับปรุงประสิทธิภาพการวางแผนและการบริหารโรงเรียน
5. การปรับปรุงประสิทธิภาพการนิเทศการศึกษา

6. การส่งเสริมสนับสนุนการเรียน และคุณภาพชีวิตนักเรียน

7. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ในปีการศึกษา 2539 หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง ได้มีการประเมินมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด เพื่อจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมพัฒนางานตามความต้องการของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนต้องการให้ความรู้เรื่องหลักสูตรการพัฒนานหลักสูตรและแผนการสอน โดยเฉพาะการพัฒนานหลักสูตรท้องถิ่นที่ต้องการให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในส่วนของการปฏิรูปการศึกษาโรงเรียนอยากจะให้เป็นแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในการดำเนินงานมากขึ้น นอกจากนั้นโรงเรียนส่วนใหญ่ต้องการพัฒนาลำดับต้น ๆ เป็นเรื่องของงานทางด้านวิชาการ เช่น ความรู้เกี่ยวกับวิธีการประเมินผล การใช้หลักสูตรด้วยตนเอง การพัฒนาทักษะการนิเทศของครู และผู้บริหาร เทคนิคการสอนแบบใหม่ ๆ และเทคนิควิธีการประเมินผล เป็นต้น

ในทำนองเดียวกัน เจริญไชย ไชยวงศ์ (2539) ได้ศึกษาเรื่องการนำเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาไปใช้ในโรงเรียนสังกัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ การศึกษา พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอน เห็นว่าการนำเกณฑ์มาตรฐานไปใช้ในโรงเรียนทั้ง 4 ขั้นตอน ในด้านสภาพความต้องการในการพัฒนาโรงเรียน การประเมินและสรุปผลการปฏิบัติงาน การวางแผนพัฒนางาน และการปฏิบัติตามแผน โดยรวมมีปัญหาและอุปสรรคในระดับน้อย แต่เมื่อพิจารณาปัญหาและอุปสรรคในแต่ละขั้นตอนแล้ว พบปัญหาเกี่ยวกับการขาดข้อมูลและการจัดเก็บที่เป็นระบบ ขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการวางแผน ขาดงบประมาณสนับสนุนงานโครงการต่าง ๆ โดยเฉพาะงบประมาณประจำปี และไม่มีการประเมินและสรุปผลการปฏิบัติงานตามขั้นตอน ในส่วนของ สมฤทธิ์ ศักดิ์เรืองฤทธิ์ (2540) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการตามเกณฑ์มาตรฐานในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า ได้มีการบริหารงานวิชาการ เพื่อพัฒนานักเรียนให้สอดคล้องกับนักเรียนและท้องถิ่น ส่วนการประเมินผลการพัฒนานักเรียนให้สอดคล้องกับนักเรียนและท้องถิ่นนั้น ไม่ได้ดำเนินการอย่างถูกต้อง และไม่ใช่วิธีการประเมินผลแบบใหม่ ๆ และเทคนิควิธีการประเมินผล เป็นต้น

ในเรื่องของการประกันคุณภาพการศึกษา พนมมิตร (2542) ได้ศึกษาสภาพความพร้อมในการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย พบว่า สภาพความพร้อมในการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต ในภาพรวม พบว่า

ด้านผลผลิตมีความพร้อมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านปัจจัย และด้านกระบวนการตามลำดับ ส่วนปัญหาที่สำคัญที่พบก่อนจะมีการประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่ ด้านกระบวนการคือ ครูไม่เปลี่ยนพฤติกรรมการสอน รองลงมาด้านปัจจัย ได้แก่ การมีส่วนร่วมของบุคลากรทางการศึกษาและผู้ปกครองชุมชน และด้านผลผลิตได้แก่คุณภาพด้านผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนต่ำ ไม่สามารถสร้างศรัทธาแก่ผู้ปกครองและชุมชนได้ และชัย ปองเสียม (2543) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ปัญหา และความต้องการช่วยเหลือสนับสนุนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง พบว่า ด้านหลักสูตร มีการจัดทำสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน จัดปัจจัยที่เอื้อต่อหลักสูตรแกนกลางและการจัดการเรียนการสอน แต่การดำเนินการยังไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากครูยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำสาระของหลักสูตรท้องถิ่น ครูเห็นว่าต้องใช้เวลามากในการดำเนินงาน ด้านกระบวนการเรียนการสอน มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อให้เกิดการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง แต่การดำเนินงานยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากครูยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการสอนที่เน้นกระบวนการที่หลากหลาย ขาดเทคนิคการสอนที่จะให้เด็กได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนขาดความพร้อม ความกระตือรือร้นในการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ด้านวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานวิชาชีพครู ไม่กระตือรือร้นในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง รวมทั้งขาดแรงจูงใจในการทำงาน และด้านการบริหารและการจัดการ มีการตั้งคณะกรรมการโรงเรียนเพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาและจัดการศึกษา โดยมีการจัดทำธรรมนูญโรงเรียนเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียน แต่ยังขาดการสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียนและระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อส่งเสริมการบริหารงานของโรงเรียน

จากเอกสารและการศึกษาวิจัย ได้ชี้ให้เห็นว่า การที่โรงเรียนประถมศึกษาจะพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานคุณภาพการศึกษา หรือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสำเร็จได้นั้น ในภาพรวมพบว่า ผู้บริหาร ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษา จะต้องยึดเป้าหมายสูงสุดหรือหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา คือ การพัฒนาคุณภาพของนักเรียนให้เต็มศักยภาพโดยมีจุดเน้นให้นักเรียนมีความสามารถทางความคิด สามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองรู้จักวิเคราะห์ ค้นหาสาเหตุและแนวทางแก้ปัญหาได้ทันโลก ทันเหตุการณ์ มองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้ อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติ มีคุณธรรมจริยธรรม แต่การดำเนินงานดังกล่าวให้บรรลุผล จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาทั้งในด้านปัจจัยและกระบวนการทำงาน

ในด้านปัจจัยนั้นอาจเป็นอาคารสถานที่ วัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์ต่าง ๆ และงบประมาณ สำหรับในด้านกระบวนการนั้น กระบวนการที่สำคัญ คือ กระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการนิเทศการศึกษา สรุปแล้วกระบวนการทั้งหมดจะต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงที่โรงเรียนเป็นอันดับแรก การจะเกิดการเปลี่ยนแปลงที่โรงเรียนได้นั้น องค์ประกอบสำคัญคือ ครูผู้สอนต้องเปลี่ยนแปลงทั้งแนวคิด การจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยเปลี่ยนพฤติกรรม ในการบอกความรู้ให้นักเรียนมาเป็นการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ครูต้องตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของตนเอง สามารถคิดเอง ลงมือทำเอง และพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นอยู่เสมอ การพัฒนาวิชาชีพไปให้ถึงจุดนั้นตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา มุ่งเน้นไปที่การบริหารจัดการเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรในโรงเรียน และผู้ที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ ผู้บริหารโรงเรียนนั่นเอง